

Kritik mot Polismyndigheten i Uppsala län med anledning av handläggningen av en polisanmälan m.m.

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA, genom BB, kritik mot Polismyndigheten i Uppsala län. Av anmälan framgick bl.a. följande.

Den 14 juli 2004 uppstod bland personalen på ett behandlingshem misstankar om att en flicka som bodde på hemmet utnyttjades sexuellt av en man. Mannen hade tidigare varit anställd på hemmet och skulle ha erbjudit flickan ”tabletter” i utbyte mot sexuella tjänster. När BB den 22 juli 2004 skulle göra en polisanmälan vid polisstationen i S. gjorde polismannen CC bedömningen att ”det inte fanns några bevis för en anmälan om sexuellt utnyttjande” och någon sådan anmälan upprättades därför inte. Däremot uppgav CC att man kunde skriva en anmälan mot flickan för att hon befattat sig med narkotikaklassade läkemedel. Eftersom BB inte var nöjd med den bedömningen kontaktade CC polisinspektören DD som vid tillfället tjänstgjorde som förundersökningsledare. Denne gjorde samma bedömning men tillade att man kunde skriva en promemoria om saken. BB bad att få återkomma och lämnade polisstationen. BB kontaktade därefter kriminalinspektören EE, som arbetade med sexualbrott vid Uppsalapolisen. Denne tyckte det inträffade var allvarligt och skulle genast ta upp saken med sin rotelchef. BB kontaktade sedan utredaren FF och berättade bl.a. att flickans mobiltelefon fanns i behåll och att flickans kläder var tillvaratagna för att säkra eventuella spår av sperma eller annat från gärningsmannen. BB faxade också en ”utredningsbilaga” till FF men trots detta upprättades inte någon anmälan. Enligt FF fanns det inte något i det presenterade materialet som styrkte misstankarna om sexuellt utnyttjande, och hon kunde inte heller se något brottsligt i det inträffade. Först efter påtryckningar gick hon med på att skriva en anmälan. Den 5 augusti 2004 upprättades således en polisanmälan om sexuellt utnyttjande.

Utredning

Handlingar i polismyndighetens ärenden K21231-04 om sexuellt utnyttjande och K20029-04 om försvunnen person infordrades och granskades. Muntliga upplysningar inhämtades från inspektören CC, Polismyndigheten i Uppsala län.

Av handlingarna framgick bl.a. följande.

Den 22 juli 2004 upprättade EE en promemoria om "Misstänkta sexuella övergrepp". I promemorian har BB antecknats som "anmälare" och som "berörd person" har noterats den aktuella flickan angiven med både namn och personnummer. Samma dag upprättades också en anmälan om en försvunnen person (K20029-04), och enligt den anmälan var det samma flicka som var försvunnen.

I en odaterad handling med rubriken "Direktiv" lämnades direktiv om att den man som BB utpekat som misstänkt för sexuellt utnyttjande skulle höras, och bl.a. tillfrågas om han hade gett flickan några tabletter. Något ärendenummer fanns inte angivet på handlingen och det framgick inte heller vem som hade upprättat direktivet.

Den 29 juli 2004 höll CC ett förhör med den utpekade mannen. I förhörsprotokollet hade angetts att anledningen till förhöret var "Omständigheter angående X". men det framgick inte vilket ärende som avsågs. Enligt förhörsprotokollet ställdes vid förhöret bl.a. frågor om mannen hade gett flickan tabletter i utbyte mot sexuella tjänster.

I en handling daterad den 29 juli 2004 upprättad av chefen för våldshoteln, FF, noterades att hon hade talat med BB som bl.a. ville anmäla den utpekade mannen för sexuellt utnyttjande och "något" narkotikabrott. FF angav vidare att hon hade fått handlingar från BB som hon ville att någon åklagare skulle ta del av och bilda sig en uppfattning om vad som skulle göras. Vidare skrev hon "Jag är tveksam till att upprätta en anmälan om sex. utnyttj eller vad tycker åklagaren".

Den 5 augusti 2004 upprättades en anmälan avseende sexuellt utnyttjande och samma dag inleddes förundersökning.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över vad som framförts i anmälan till JO samt över förhöret den 29 juli 2004.

Polismyndigheten kom in med ett yttrande till vilket fogades upplysningar från CC, förundersökningsledaren DD, kriminalinspektören EE, utredaren GG (här utelämnade), biträdande chefen för våldshoteln HH samt från chefen för våldshoteln FF.

CC uppgav i huvudsak: BB ringde till polisstationen och sade att han ville komma in och anmäla något. Senare samma dag kom han in och påstod att en man som han kände skulle ha sålt tabletter till en viss flicka i utbyte mot sex. CC tyckte att han behövde mer uppgifter om vem som sett och hört det inträffade. BB talade även med förundersökningsledaren DD vid tillfället som också ansåg att de behövde mera uppgifter. De bad därför BB bl.a. ta fram namn på dem som hade något att berätta och sedan återkomma. Meningen var att de skulle skriva en anmälan när de fick dessa uppgifter. BB hörde emellertid inte av sig till dem i S. utan vände sig i stället till polisen i Uppsala.

DD bekräftade i huvudsak CC:s uppgifter. Av DD:s upplysningar framgick vidare att det var han som skrev det odaterade direktivet om att den utpekade mannen

skulle höras. Syftet med att höra mannen var att efterforska flickan i ärendet om den försvunna personen, men promemorian som hade upprättats den 22 juli 2004 om misstänkta sexuella övergrepp fanns med i utredningen varför frågor även ställdes runt detta.

EE uppgav i huvudsak: Han uppfattade det som om *BB* ville göra en anmälan. Ibland väljer han att skriva upp det som anmälaren uppger i en promemoria och hänvisar sedan i själva anmälan till promemorian. Han tyckte att det som *BB* berättade var allvarligt och ville därför att någon behörig person så snabbt som möjligt skulle ta beslut om vad som fortsättningsvis skulle ske. Eftersom han skulle vara ledig påföljande dag, en fredag, prioriterade han att skriva promemorian så att ärendet inte skulle bli liggande till måndagen. Det som återstod att göra var att skriva in anmälan i RAR-systemet. Han kontaktade sin arbetsledare *HH* och frågade om han kunde redovisa promemorian till henne för vidare lämpliga åtgärder, dvs. en inskrivning i RAR och eventuella kontakter med åklagare, vilket hon godtog. Om han hade arbetat på fredagen skulle han själv ha skrivit in anmälan i RAR-systemet. Hans beslut att redovisa händelsen i en promemoria hade således inte något med att göra hur han såg på det inträffade. Vad som hände i ärendet efter det att han lämnat ifrån sig promemorian har han ingen kännedom om.

HH uppgav i huvudsak: Hon fick ”seneftermiddagen” torsdagen den 22 juli 2004 en promemoria skriven av *EE*. Hennes avsikt var att påföljande dag kontakta det aktuella hemmet för att få mer uppgifter för att upprätta en anmälan. Sistnämnda dag, fredagen den 23 juli 2004, informerades hon om att den aktuella flickan var anmäld försvunnen. En kopia av promemorian lämnades till samordnaren för att kollegorna som arbetade med försvinnandet skulle ta tag i uppgifterna. Eftersom *HH* påbörjade sin semester veckan därpå överlämnades promemorian också till rotelchefen *FF*.

FF uppgav i huvudsak: Måndagen den 26 juli 2004 kom hon tillbaka till arbetet efter semestern. I hennes posthög fanns den aktuella promemorian för kännedom och åtgärd. *BB* kontaktade henne efter några dagar och framlade sitt ärende. Eftersom *BB* var i Gävle eller skulle till Gävle, sade hon till honom att han kunde göra sin anmälan där. *BB* uppgav att han hade varit i kontakt med polisen i *S*. Hon upplyste *BB* att anmälan skulle komma att handläggas i Uppsala oavsett var han gjorde sin anmälan. Efter ett par dagar ringde *BB*. Enligt honom hade det inte upprättats någon anmälan i Gävle av någon orsak som hon inte känner till. *BB* hade skrivit ned det som han ville anmäla och faxade därför den 28 juli 2004 dessa handlingar till polismyndigheten. Efter att ha läst igenom handlingarna kontaktade hon åklagaren för att få råd om hur de skulle gå vidare. På *FF*:s uppdrag upprättades sedan anmälan den 5 augusti 2004.

Polismyndigheten anförde bl.a. följande

Bakgrund

Den 22 juli 2004 besökte *BB*, *AA*, närpolisstationen i *S*. Han ville göra en anmälan om sexuellt utnyttjande. Målsägande var en 17-årig flicka, som bodde på ett behandlingshem och man misstänkte att hon utnyttjats sexuellt av en man, som tidigare hade varit anställd på behandlingshemmet. *BB* anmodades då att inkomma

med kompletterande uppgifter, eftersom de uppgifter han lämnade inte bedömdes vara tillräckliga för att en anmälan skulle kunna upprättas. Istället vände sig BB, samma dag, till EE på våldshoteln i Uppsala och lämnade sina uppgifter per telefon. EE antecknade dessa i en promemoria, som han överlämnade till tf chef på våldshoteln, HH, eftersom han skulle vara ledig påföljande dag. En RAR-anmälan, K 21231-04, upprättades den 5 augusti 2004 och ärendet ”lottades” på åklagare den 6 augusti.

Samma dag, dvs. den 22 juli 2004, anmäldes flickan som försvunnen av sin mor. I det ärendet inleddes en förundersökning (se ärende K20029-04). Förundersökningen lades ned den 26 juli 2004 då flickan var återfunnen.

Polismyndighetens bedömning

Upptagande av anmälan K 21231-04

I det här aktuella fallet var BB i kontakt med polismyndigheten vid flera tillfällen. Han uppmanades i första skedet, då han besökte polisstationen i S., att komma in med kompletterande information i ärendet. Han ringde istället upp EE, på våldshoteln i Uppsala, som antecknade O:s uppgifter i en promemoria. K:s avsikt var att denna promemoria skulle ligga till grund för en RAR-anmälan. Att det sedan dröjde ända till den 5 augusti innan anmälan skrevs in i RAR är givetvis inte acceptabelt, främst med tanke på det brott som anmälan avsåg och det faktum att målsäganden var under 18 år. En anmälan skulle givetvis ha upprättats redan på polisstationen i S., den 22 juli 2004 eller i vart fall skrivits in i RAR senast den 23 juli 2004.

Förhöret den 29 juli 2004

Den 29 juli 2004 hölls förhör med den man som enligt BB kunde misstänkas ha utnyttjat den 17-åriga flickan sexuellt. Förhöret hölls med anledning av flickans försvinnande. Det utredningsdirektiv som låg till grund för förhöret innehåller varken uppgift om ärendenummer eller vem som har skrivit direktivet. Det framgår inte heller av förhörprotokollet vilket ärende som avses. Förundersökningsledare DD har yttrat sig och meddelat att han skrivit det utredningsdirektiv som låg till grund för förhöret och som gällde flickans försvinnande. Den promemoria som EE skrev den 22 juli 2004 fanns, enligt uppgift från HH, även med i utredningen gällande försvinnandet och frågor har även ställts kring vad som framkommit i promemorian.

Det är av största vikt att det av ett förhörprotokoll framgår vilket ärende som avses och i vilken roll personen hörs samt anledningen till förhöret. I det här fallet framgår inte vilket ärende det gäller. Dessutom har mannen hörts om omständigheter som klart kan härledas till den händelse som BB lämnat uppgifter om och som finns nedskrivna i promemorian. Dessa uppgifter var även kända för förhørsledaren vid förhörstillfället, då han var den person som BB initialt varit i kontakt med.

När en person hörs upplysningsvis och det framkommer uppgifter som medför att han eller hon kan misstänkas för brott skall förhørsledaren, enligt 23 kap. 18 § rättegångsbalken, underrätta den hörde om misstanken. I samband med det inträder då en rätt för den hörde att biträdas av försvarare. Om anmälan hade upprättats angående sexuellt utnyttjande hade denna kunnat samordnas med den anmälan som gällde försvunnen person. Det är olyckligt att så inte skedde i det här fallet. Det var därför ytterst olämpligt att det under förhöret ställdes frågor som rörde händelsen den 14 juli 2004.

Polismyndigheten beklagar det inträffade och konstaterar att handläggningen av BB:s anmälan har varit bristfällig. Dessutom menar myndigheten att förhöret den 29 juli 2004 inte lever upp till de krav som ställs på ett förhör enligt rättegångsbalken. Med hänsyn till vad som framkommit i ärendet kommer polismyndighetens rutiner givetvis att ses över och nödvändiga åtgärder att vidtas.

Ärende K 21231-04, gällande förförelse av ungdom, handläggs nu på våldshoteln i Uppsala.

BB kommenterade remissvaret.

Bedömning

Upptagande av polisanmälan m.m.

Det föreligger en principiell skyldighet för polisen att ta emot anmälningar om brott (se t.ex. JO 1988/89 s. 73). Huvudregeln är att polisen utan uppskov skall ta emot en sådan anmälan. Någon prövning av det inträffade skall inte ske i samband med upprättande av anmälan. Den prövningen skall i stället göras vid den efterföljande bedömningen av om förundersökning skall inledas eller inte. En anmälan kan göras såväl muntligen som skriftligen hos vilken polismyndighet som helst. En polisman skall således inte avvisa en anmälare oavsett om anmälan sker genom ett personligt besök eller per telefon.

Av 23 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken (RB) framgår att förundersökning skall inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats. Tröskeln för att inleda förundersökning har satts lågt. Det räcker med att det förekommer anledning till misstanke om brott. En förundersökning kan således inledas på mycket vaga misstankar så snart dessa avser något som kan vara ett brott (JO 1999/2000 s. 122 och JO 1953 s. 107). Misstanken måste visserligen avse en konkret brottslig gärning men det är inte nödvändigt att man känner till brottets alla detaljer och inte heller exakt när och var det har förövats (Ekelöf, SvJT 1982 s. 658). Beslut att inleda en förundersökning skall enligt 23 kap. 3 § första stycket RB fattas av polismyndighet eller åklagaren.

Som framgår av utredningen besökte BB polisstationen i S. den 22 juli 2004 för att göra en polisanmälan om sexuellt utnyttjande men CC och DD ansåg att de behövde mer uppgifter innan de kunde upprätta en anmälan. De bad därför BB att återkomma med ytterligare information. I stället kontaktade BB senare samma dag EE vid Uppsalapolisen som genast upprättade en promemoria om saken; i promemorian står BB som ”anmälare”. Enligt EE var hans avsikt att därefter registrera anmälan i RAR-systemet men på grund av han endast arbetade deltid överlämnade han promemorian till HH för vidare åtgärder. Som framgår av hennes upplysningar ville hon dock inhämta fler uppgifter innan en anmälan upprättades och på grund av semester överlämnade hon sedan i sin tur promemorian till bl.a. FF utan att dessförinnan ha upprättat en anmälan i RAR-systemet. BB talade sedan med FF ett par gånger och faxade även vissa handlingar till henne. Efter ytterligare någon dag skickade FF aktuella handlingar till åklagaren och uppgav i samband därmed att hon var tveksam till att upprätta en anmälan. Först den 5 augusti 2004 upprättades en polisanmälan i kriminaldiariet och förundersökning inleddes samma dag.

Som ovan sagts föreligger emellertid en principiell skyldighet för polisen att ta emot anmälningar om brott. Mot denna bakgrund var CC:s och DD:s uppmaning till BB att återkomma med bl.a. namn på personer som hade något att berätta om saken innan de ville upprätta en anmälan anmärkningsvärd. Jag delar således polismyndighetens bedömning att en anmälan givetvis borde ha upprättats redan på polisstationen i S. den 22 juli 2004

EE synes emellertid ha uppfattat saken korrekt. Jag har inte någon erinran mot att en anmälan dokumenteras i en promemoria om den därutöver, vilket också var EE:s avsikt, registreras i kriminaldiariet. I promemorian om ”misstänkta sexuella övergrepp” har BB noterats som ”anmälare” och både den utpekade mannen och målsäganden är namngivna. Enligt min mening var promemorian så klar att den omedelbart eller senast påföljande dag borde ha diarieförts i kriminaldiariet som en anmälan om brott. I konsekvens därmed borde också förundersökning i ärendet ha inletts tidigare än vad som nu kom att bli fallet. Det dröjsmål som nu uppstod är oacceptabelt.

Jag anser vidare att HH:s uttalande om att hon ville ha fler uppgifter innan en anmälan upprättades och, framför allt, FF:s hantering av saken, bl.a. hennes meddelande till åklagaren att hon var tveksam till att upprätta en anmälan, också är anmärkningsvärda. Enligt min uppfattning tyder CC:s, DD:s, HH:s och FF:s hantering av denna fråga på en förvånande brist på kunskap.

Förhöret med den utpekade personen den 29 juli 2004 m.m.

Som framgår av utredningen upprättades den 22 juli 2004 en anmälan om försvunnen person och samma dag inleddes förundersökning i ärendet. Den försvunna personen var samma flicka som BB misstänkte hade utnyttjats sexuellt. Utredningen ger vidare vid handen att DD gav direktiv om att den man som BB pekade ut som misstänkt för sexuella övergrepp skulle höras med anledning av flickans försvinnande. Detta förhör hölls av CC i polishuset i S. den 29 juli 2004.

I remissvaret har polismyndigheten emellertid upplyst att förundersökningen om den försvunna personen lades ned redan den 26 juli 2004 eftersom flickan hade återfunnits. De frågor som ställdes under förhöret tyder dock på att CC märkligt nog inte kände till att flickan var återfunnen och att förundersökningen hade lagts ned tre dagar innan förhöret hölls. Följaktligen borde förhöret rätteligen inte ha ägt rum. Handläggningen av ärendet visar på en bristande samordning inom polismyndigheten.

Det genomförda förhöret föranleder emellertid följande synpunkter från min sida.

I protokollet från förhöret angavs att mannen hördes upplysningsvis. Trots detta ställdes även frågor till mannen om han hade gett flickan tabletter i utbyte mot sex. Som förklaring har DD uppgett att eftersom promemorian om misstänkta sexuella övergrepp fanns med i ärendet om den försvunna personen ställdes även frågor om detta.

Detta föranleder mig att framhålla att det anses vara mindre lämpligt att upplysningsvis höra den som pekats ut som gärningsman innan förhör har hållits med de övriga personer som skulle kunna lämna upplysningar i saken (se JO 2000/01 s. 100 om bl.a. ordningsföljden mellan flera förhör; jfr Fitger, Rättegångsbalken II, s. 23:35 f.). Om nu en utpekad person, trots allt, hörs direkt om anmälda brottsmisstankar, vilket skedde i förevarande fall, måste man självfallet ställa sig frågan om personen inte är att betrakta som skäligen misstänkt. För skäligen misstanke krävs att det föreligger konkreta omständigheter av en viss styrka som pekar på att just den

misstänkte har begått brottet. Den som håller ett förhör med en person som dittills inte ansetts som skäligen misstänkt måste vara beredd att avbryta detta, om det vid förhöret skulle komma fram uppgifter som innebär att förhörspersonen bör betraktas som skäligen misstänkt.

Enligt min mening kan det i det nu aktuella fallet på goda grunder diskuteras om det, mot bakgrund av de uppgifter som fanns i promemorian sammantaget med den information CC tidigare hade fått om saken, var möjligt att över huvud taget höra den utpekade mannen om de anmälda brottsmisstankarna annat än som skäligen misstänkt, se 23 kap. 18 § första stycket RB. Även polismyndigheten har hänvisat till den nämnda bestämmelsen och uppgett att det var ytterst olämpligt att det under förhöret ställdes frågor rörande händelsen den 14 juli 2004, dvs. misstankarna om sexuellt utnyttjande. – Den i ärendet uppkomna situationen hade förmodligen kunnat undvikas om BB:s anmälan handlagts på ett korrekt sätt och om, som ovan sagts, samordningen inom myndigheten fungerat bättre.

Vidare finns det brister i polisens dokumentation i saken. Av förhørsprotokollet och direktiven framgår inte vilket ärende som avsågs och av direktiven kan inte heller utläsas vem som upprättade dem och när det skedde. Självfallet skall sådana uppgifter dokumenteras.

Sammanfattningsvis anser jag att polismyndigheten förtjänar kritik för sin handläggning av BB:s anmälan samt för de brister som redovisats ovan beträffande förhöret den 29 juli 2004.

Ärendet avslutas.